

УДК 336.225.66:378.3

Точиліна І. В.

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу фіскальної політики та податкового регулювання ДННУ "Академія фінансового управління", Київ, Україна, tochilinaivgs@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1176-4252>

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОГО СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СФЕРИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Анотація. Розглянуто питання використання податкових механізмів для стимулювання розвитку освітньої галузі. Відповідно до поставленої мети досліджено та систематизовано найкращі світові практики застосування освітніх податкових пільг із метою пошуку стратегічних орієнтирів оподаткування у сфері освіти, взаємодії освітньої та податкової політики в умовах реформ в Україні. Потенційний вплив податкової політики на освітню галузь розглядається в аспекті двох різних сфер її впливу: створення спеціальних умов оподаткування з метою фінансової підтримки осіб, котрі здобувають вищу або спеціальну освіту, та пільгові режими оподаткування доходів від продажу навчальних і освітніх послуг закладами освіти. Враховуючи напрями освітньої реформи в Україні, зокрема, трансформацію умов фінансового забезпечення вищих навчальних закладів, тенденції до перенесення тягаря фінансування на студентів та їх родини, обґрунтовано необхідність оцінювання регулюючої ефективності та стимулюючого впливу освітніх податкових пільг на основі даних щодо фактичного навантаження на бюджет у порівнянні з досягнутим ефектом.

Ключові слова: освітні податкові пільги, податковий кредит на навчання, податкова знижка, податкова відстрочка, оподаткування освітніх установ.

Табл. 2. Літ. 32.

Iryna Tochylyna

Ph. D. (Economics), SESE "The Academy of Financial Management", Kyiv, Ukraine, tochilinaivgs@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1176-4252>

INTERNATIONAL EXPERIENCE OF TAX INCENTIVES FOR HIGHER EDUCATION DEVELOPMENT

Abstract. The author considers the issues of using tax mechanisms to stimulate the development of the education sphere. To achieve the objectives, the author researches and systematizes the world's best practices of applying tax incentives for education in order to find strategic reference points of taxation in the education sphere and to ensure the interaction between education and tax policies during the reform process in Ukraine. The author examines the potential influence of tax policy on the education sector from the standpoint of two different spheres of its influence: formation of special taxation conditions for the purpose of financial support for persons gaining tertiary education and privileged tax regime on revenues from selling educational services by education institutions. The article contains a system analysis of peculiarities inherent to the application of tax benefits related to education and training within the personal income tax, corporate income tax, and value-added tax. The author emphasizes that existence of special tax regimes for the involvement of a charitable donation is also an important factor of government support for the education sector. Tax incentives are attractive instruments of government support because they enable citizens to balance their incomes and expenses for education with regard to taxation. Furthermore, such benefits are relatively easy to obtain. Taking into account directions of the education reform in Ukraine, particularly, the transformation of terms of financing higher education institutions and tendencies

© Точиліна І. В., 2018

towards shifting a burden of financing to students and their families, the author substantiates the necessity for assessing the regulatory effectiveness and an incentive effect of tax benefits for education. This substantiation is grounded on the data on the actual budget burden compared to the effect achieved. Such an assessment should be imperative for implementing new mechanisms of tax benefits provision or improving the current ones.

Key words: education tax benefits, education tax credit, tax exemption, tax deferral, taxation of education institutions.

JEL classification: E62, H52, H75, I22, I23, I25.

Точилина И. В.

кандидат экономических наук, старший научный сотрудник отдела фискальной политики и налогового регулирования, ГУНУ "Академия финансового управления", Киев, Украина, tochilinaivgs@gmail.com

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОПЫТ НАЛОГОВОГО СТИМУЛИРОВАНИЯ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Аннотация. *Рассмотрены вопросы использования налоговых механизмов для стимулирования развития сферы образования. В соответствии с поставленной целью исследованы и систематизированы лучшие мировые практики применения образовательных налоговых льгот с целью поиска стратегических ориентиров налогообложения в образовательной сфере, взаимодействия образовательной и налоговой политики в условиях реформ в Украине. Потенциальное влияние налоговой политики на образовательную отрасль рассматривается в аспекте двух разных областей ее влияния: создание специальных условий налогообложения с целью финансовой поддержки лиц, получающих высшее образование, и льготные режимы налогообложения доходов от продажи образовательных услуг учебными заведениями. Учитывая направление образовательной реформы в Украине, в частности, трансформацию условий финансового обеспечения высших учебных заведений, тенденции к переносу финансирования на студентов и их семьи, обоснована необходимость оценки регулирующей эффективности и стимулирующего влияния образовательных налоговых льгот на основании данных по фактической нагрузке на бюджет по сравнению с полученным эффектом.*

Ключевые слова: образовательные налоговые льготы, налоговый кредит на учебу, налоговая скидка, налоговая отсрочка, налогообложение учебных заведений.

Людський капітал має вирішальне значення для досягнення економічного зростання, зайнятості та соціальної єдності. В умовах розвитку економіки, заснованої на знаннях, одним зі стратегічних пріоритетів державної політики постають розвиток і підтримка освітньої галузі, сприяння реалізації принципу навчання протягом усього життя. Можливості доступу до освіти та професійної підготовки працездатного населення через вплив суспільно-економічних, насамперед фінансових, факторів розподілені нерівномірно. Отже, необхідно розробити схему розподілу витрат на освіту між різними соціальними партнерами: створення освітніх фондів та індивідуальних освітніх рахунків, надання позик, податкових пільг тощо. Податкова політика стала важливим інструментом реалізації державних програм, спрямованих на підтримку освітньої сфери у більшості розвинутих держав світу. Широкий спектр діючих податкових пільг свідчить про те, що оподаткування відіграє суттєву роль як у діяльності освітніх установ, так і у формі інструменту під-

тримки інвестицій з боку фізичних осіб та підприємств у освіту та професійно-технічну підготовку.

Реформування системи освіти, що триває нині в Україні, зокрема зміна системи державного фінансування закладів вищої освіти (ЗВО), є предметом гострих наукових дискусій [1–19]. Аспекти оподаткування у сфері освіти, надання податкових пільг провайдером освітніх послуг та особам, котрі інвестують в освітні заходи, є не менш актуальними з точки зору фінансового забезпечення цієї сфери, однак їх обговоренню у вітчизняній науковій літературі приділено значно менше уваги. Тому актуальними залишаються подальші наукові пошуки, спрямовані на вирішення питання доцільності застосування податкових пільг як альтернативного методу державної фінансової підтримки учасників освітнього процесу.

Мета статті – дослідження та систематизація найкращих світових практик застосування освітніх податкових пільг, пошук стратегічних орієнтирів оподаткування у сфері освіти, взаємодії освітньої та податкової політики в умовах реформ.

Потенційний вплив податкової політики на інвестиції в освіту доцільно оцінювати в контексті двох сфер їхнього впливу: пільгові режими оподаткування доходів від продажу навчальних та освітніх послуг *закладами освіти* й особливості відображення витрат на навчання під час обчислення податкових зобов'язань фізичними особами і підприємствами – *споживачами освітніх послуг*. У першому випадку найчастіше йдеться про особливі режими нарахування та сплати податку на додану вартість (податків з продажу), а також податку на прибуток підприємств (ППП) (ці податки тією чи іншою мірою позначаються на ціні, яку сплачують споживачі, та на обсягах доходу постачальників послуг). У другому випадку, коли обговорюють інвестиції в освіту з боку індивідів (здобуття професійно-технічної чи вищої освіти) або підприємств (на навчання та перекваліфікацію персоналу), податкові пільги можуть мати різні форми, такі як запровадження податкової знижки, що дає змогу вираховувати витрати на навчання з оподаткованого доходу, податкових кредитів на відповідні витрати, котрі зменшують суму нарахованого податку, або виключення певних видів доходів (наприклад, грантів) під час обчислення суми податкових зобов'язань.

У більшості з розглянутих у межах цього дослідження країн у законодавстві про ППП існує ряд спеціальних правил, згідно з якими суб'єкти господарювання можуть з оподаткованого прибутку вираховувати витрати на освіту чи підвищення кваліфікації персоналу. З цієї точки зору серед розглянутих країн найбільшим та найцікавішим є досвід Австрії, Франції і Нідерландів, тому його буде розкрито детальніше (табл. 1). Для ілюстрації прикладів підтримки сфери вищої освіти в межах законодавства про оподаткування доходів громадян інтерес становить також досвід США, Канади, Ірландії, Німеччини, Фінляндії (табл. 2).

Наведені в табл. 1 податкові пільги дають змогу суб'єктам господарювання (підприємствам – при сплаті податку на прибуток, найманим працівникам – при сплаті податків на заробітну плату, залежно від особливостей тлумачення в національному законодавстві) відносити витрати на освіту та

Т а б л и ц я 1
Податкове стимулювання витрат на освітні послуги для підприємств в межах податку на прибуток підприємств

Країна	Найменування податкового заходу/пільги	Мета застосування	Суб'єкти, на яких спрямовано пільгу
Австрія	1 Податкова знижка на тренінги та підвищення кваліфікації	Стимулювання компаній вкладати кошти в розвиток людського капіталу	Фірми, що спрямовують найманих працівників на підвищення кваліфікації; самі роботодавці не є ціллювою аудиторією цього виду пільги
	2 Податковий кредит на тренінги та підвищення кваліфікації		
	3 Податкова знижка на проходження практики (навчання практикантів)	Заохочення зайнятості та проходження практики на підприємствах	Підприємства, які укладають договори про формування баз практики
	4 Податковий кредит на проходження практики (навчання практикантів)		
Франція	5 Податковий кредит в межах витрат на навчання для підприємців	Сприяння професійній підготовці підприємців	Підприємці, котрі не отримують заробітну плату (власники бізнесу)
	6 Податковий кредит в межах витрат на навчання практикантів	Підтримка зайнятості та проходження практики на підприємствах	Усі фірми, які приймають практикантів хоча б на один місяць
	7 Податковий кредит щодо витрат на підвищення кваліфікації найманих працівників економічного та фінансового спрямування	Підтримка малих та середніх підприємств (МСП)	МСП, що витрачають кошти на підвищення економічної та фінансової грамотності найманих працівників і мають затверджений план заощаджень
Нідерланди	8 Скорочення виплат на освіту	Заохочення підприємств до проведення навчання та перепідготовки працівників	Підприємства, що здійснюють планове навчання персоналу (тобто працівники проходять навчання чи підвищення кваліфікації, аби отримати вищу посаду)
Малайзія	9 Податкова знижка в межах витрат на підвищення кваліфікації штатних співробітників	Стимулювання компаній вкладати кошти в розвиток людського капіталу	Фірми, що вкладають власні кошти у підготовку та перепідготовку працівників; працівники обов'язково мають бути громадянами Малайзії

Складено за: Using tax incentives to promote education and training. URL: https://www.cedefop.europa.eu/files/5180_en.pdf; Tax Incentives for Private Education Institutions. Study/Malaysia, February 24, 2015. URL: <https://www.studymalaysia.com/education/useful-topics/tax-incentives-for-private-education-institutions>.

Особливості застосування податкових пільг, пов'язаних з освітою та підвищенням кваліфікації для фізичних осіб

Найменування податкової пільги	Тип пільги	Особливості застосування
Вирахування вартості навчання як витрат, пов'язаних з отриманням доходу (Австрія)	Податкова знижка	Витрати на базову вищу освіту, перепідготовку або підвищення кваліфікації особа може подати до вирахування в Декларації в тому звітному періоді, коли відбулися такі витрати, додавши до неї підтвердні документи. Втрати в разі перевищення вартості навчання над загальною сумою доходів перенести на наступний рік неможливо. Витрати на освіту і навчання повинні перевищувати 132 євро на рік (це стандартна мінімальна сума податкової знижки). Максимальна сума витрат не встановлена
Дозволені до вирахування витрати, пов'язані з вартістю отримання професії (Фінляндія)	Податкова знижка	Платник податків має право вирахувати витрати на отримання професійної підготовки (в тому числі без відриву від виробництва), якщо сума витрат перевищує 620 євро (стандартна сума знижки щодо витрат, пов'язаних з отриманням доходу). Сума, заявлена до відрахування, не може перевищувати суми заробітної плати (річного заробітку)
Знижка, пов'язана з отриманням позики на навчання (Фінляндія)	Податкова знижка	Платники податків, які пройшли кваліфікаційні іспити й розпочали навчання в університеті чи політехніці, мають право щороку вирахувувати з валового доходу суму, що відповідає сумі погашеного кредиту на навчання, але не більш як 30 % кредиту, якщо його сума перевищує 2500 євро. Проценти за кредитом на навчання також можуть бути вирахувані з валового доходу. Допомога надається не більше 10 років після закінчення навчання
Податковий кредит на здобуття середньої та вищої освіти (Франція)	Податковий кредит	Платники податків можуть вирахувувати зі свого оподаткованого прибутку 61 євро на кожну дитину, котра навчається в середній школі з першого по четвертий рік; 153 євро – на кожну дитину, яка навчається у середній школі з п'ятого по сьомий рік; 183 євро – на кожну дитину, що є студентом ЗВО. Кредит є невідшкодуваним, тобто якщо заявлені до відрахування суми перевищують суму річного заробітку, різниця не сплачується і не відшкодовується іншим способом
Податковий кредит на проценти, сплачені студентами за позиками на здобуття вищої освіти (Франція)	Податковий кредит/відстрочка	Податковий кредит базується на сумі процентів, сплачених протягом перших п'яти років кредиту. Річний кредит дорівнює 25 % загальних річних процентів і не повинен перевищувати 1000 євро на рік. Позичальники (студенти) можуть скористатися податковим кредитом у майбутньому (відстрочення податків), якщо є незалежними платниками податків
Звільнення від оподаткування заробітної плати практикантів (Франція)	Податкове виключення/звільнення	Заробітна плата практикантів звільнена від оподаткування індивідуальним прибутковим податком у межах річної мінімальної заробітної плати. Платники податків (самі практиканти або їхні батьки, якщо практикант не є самостійним платником податків) зобов'язані задекларувати лише суму, що перевищує звільнений мінімум

Продовження табл. 2

Особливості застосування	
Найменування податкової пільги	Тип пільги
Звільнення від оподаткування заробітків учнів і студентів, що працюють під час канікул	Податкове звільнення
Вирахування витрат на оплату навчання як витрат, пов'язаних з отриманням прибутку (Німеччина)	Податкове звільнення
Вирахування витрат на оплату навчання як спеціальних витрат прибутку (Німеччина)	Податкове звільнення
Вирахування плати за навчання дітей у приватних навчальних закладах (Німеччина)	Податкове звільнення
Податкове звільнення для плати за навчання (Ірландія)	Звільнення від оподаткування
Вирахування витрат на освіту (Нідерланди)	Податкова знижка
Податкова знижка в межах вартості оплати отримання освіти (Канада)	Податкова знижка
Податковий кредит на оплату вартості навчання (Канада)	Податковий кредит

Закінчення табл. 2

Особливості застосування	
Найменування податкової пільги	Тип пільги
Звільнення стипендій від індивідуального податку (Канада)	Податкове звільнення
Студентська позичка на проценти за кредитом (Канада)	Податковий кредит
Звільнення від оподаткування в межах накопичувальних програм на навчання (США)	Податкове виключення/звільнення
Податковий кредит на навчання American opportunity tax credit (США)	Податковий кредит
Податковий кредит на навчання протягом життя (США)	Податковий кредит
Звільнення від оподаткування коштів, що йдуть на погашення освітніх кредитів (США)	Податкове виключення

Складено за: Using tax incentives to promote education and training. Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities 2009 – VI, 117 pp. https://www.cedefop.europa.eu/files/5180_en.pdf; Report on Federal Tax Expenditures - Concepts, Estimates and Evaluations 2017. URL: <https://www.fin.gc.ca/taxexp-depfisc/2017/taxexp1702-eng.asp>; Susan K. Urahn How Governments Support Higher Education through Tax Code. Federal and State income tax provisions aim to reduce costs for students and families // The PEW charitable trusts, February 2017. URL: <http://www.pewtrusts.org/~media/assets/2017/02/how-governments-support-higher-education-through-tax-code.pdf>.

підвищення кваліфікації до витрат, пов'язаних з отриманням прибутку, тобто – виключати з бази оподаткування. Основними цілями надання пільг є: заохочення навчання та підвищення кваліфікації найманих працівників (1, 2, 7, 8, 9); заохочення присутності студентів-практикантів на підприємствах (3, 4 та 6); заохочення до підвищення кваліфікації підприємців, котрі не є найманими працівниками (5). Лише один із представлених стимулів орієнтований на підтримку МСП, для інших розмір підприємства не має значення.

В Україні підприємства під час обчислення податку на прибуток мають право включати вартість навчання працівників до витрат звітного періоду, в якому їх було здійснено, за умови документального підтвердження. Витрати на оплату навчання працівників у ЗВО, підвищення кваліфікації, професійну підготовку та перепідготовку кадрів не є базою для нарахування єдиного соціального внеску, тому вартість навчання не відображається у відповідному звіті [21, II, п. 9; 22]. Вартість підвищення кваліфікації працівників не обкладається податком на доходи фізичних осіб (ПДФО) [23, пп. 165.1.37], якщо сума, сплачена роботодавцем на користь вітчизняних ЗВО та професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) за навчання працівника не перевищує трикратного розміру мінімальної заробітної плати, встановленої законом на 1 січня звітного року (на 1 січня 2018 р. – 3723 грн) за кожний повний або неповний місяць навчання [23, пп. 165.1.21]. Якщо наведені вимоги не виконуються, частина вартості, котра перевищує граничну суму, обкладається ПДФО на загальних підставах за ставкою 18 %, а вартість навчання кваліфікується як додаткове благо [23, пп. 164.2.17]. Жодна з вказаних норм не кваліфікується як податкова пільга. Загалом це відповідає міжнародній практиці, згідно з котрою витрати підприємств на підвищення кваліфікації співробітників (особливо, коли тематика навчання збігається зі сферою діяльності підприємства) розглядаються як витрати, пов'язані з отриманням прибутку, тобто можуть бути віднесені до собівартості й, відповідно, вираховані під час обчислення податкових зобов'язань. Причому витрати на освіту та підвищення кваліфікації є лише однією з багатьох категорій витрат, які роботодавець може включати до виробничих витрат під час розрахунку прибутку, тому залежно від особливостей визначення таких норм у законодавстві кожної країни вони не обов'язково тлумачаться як податкові пільги. Більше того, подібні витрати можуть розглядатися податковим органом як негрошова винагорода найманим працівникам, а отже, належати/враховуватися в межах законодавства про оподаткування фізичних осіб.

Світова практика доводить, що індивіди отримують суттєві особисті переваги від вищих рівнів освіти: підвищення заробітної плати, задоволеність роботою, більша ймовірність працевлаштування, кращі умови праці. Водночас соціальні вигоди від освіти – економічне зростання, яке приносить користь і менш освіченим членам суспільства, зниження рівня злочинності, розвиток громадянського суспільства тощо – фактори, які навряд чи стануть потужним мотивом для індивіда, особливо за обмежених фінансових ресурсів. Брак коштів може перешкоджати досягненню бажаного рівня освіти для людей з низьким рівнем доходу, навіть якщо зростання їхнього життєвого рівня від вищої освіти більше від вартості навчання. І роль держави в такому разі полягає не тільки у

створенні доступу до вигідних кредитних програм, а й у розробленні схем, які зроблять інвестиції в освіту вигідними з податкової точки зору. Найсуттєвіший вплив такі програми справлятимуть саме на вищу освіту, оскільки державні та місцеві органи влади забезпечують безкоштовну початкову та середню освіту.

Так, у США діє 11 видів податкових пільг для фізичних осіб, котрі здобувають вищу освіту. Узагальнюючи, їх можна поділити на три групи: пільги, що дають можливість вигідно накопичувати кошти на оплату навчання в майбутньому; пільги пов'язані з поточними витратами на навчання; пільги, які полегшують виплату запозичень на здобуття освіти.

У Канаді також діють фіксовані програми заощаджень на навчання, розроблені для того, аби допомогти сім'ям накопичувати кошти для надання вищої освіти дітям. Внески в межах програми не підлягають вирахуванню з оподатковуваної бази, але потім не оподатковуються при знятті коштів з рахунку. Інвестиційний дохід за програмою заощаджень не оподатковується протягом усього періоду вкладень. Особа може робити внески на ощадний рахунок від імені визначеного бенефіціара (максимальна сума внесків для кожного бенефіціара обмежена 50 тис. дол. США, але річна сума внесків не встановлена). Внески на ощадний рахунок за програмою можуть здійснюватися через додаткові програми державної підтримки – національні освітні гранти та освітні облигації, обидва з яких зазвичай включаються до доходу бенефіціара під час зняття коштів із рахунку. Захід не надто витратний для бюджету й водночас популярний серед населення країни, оскільки створює вигідніші умови для осіб, котрі отримали національний освітній грант [24].

У табл. 2 узагальнено особливості застосування окремих видів податкових пільг для фізичних осіб, що здобувають вищу освіту чи вдосконалюють професійні навички. У більшості розглянутих прикладів пільга передбачає вирахування вартості навчання з оподаткованого доходу або нарахованого податку. В окремих випадках, якщо сума пільги перевищує суму податкових зобов'язань, різниця може бути повернена платнику або перенесена на наступні періоди.

В Україні також діє податкова знижка, що передбачає компенсацію вартості здобуття середньої, професійної або вищої освіти платника або члена його сім'ї першого ступеня споріднення [23, ст. 166]. Знижка нараховується лише в межах розміру заробітної плати, одержаної протягом звітного року, тобто інші, крім заробітної плати, суми доходів, отриманих платником податку, до розрахунку не беруться. Таким чином, фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності та особи, котрі займаються незалежною професійною діяльністю (самозайняті особи), не мають права на отримання податкової знижки з ПДФО щодо річного оподаткованого доходу, отриманого в межах провадження діяльності, оскільки такий дохід не є заробітною платою. Цього права також позбавлені всі інші особи, які одержують доходи, відмінні від заробітної плати. Загальна сума податкової знижки, нарахована платнику податку в звітному податковому році, не може перевищувати суми його річного загального оподаткованого доходу, нарахованого як заробітна плата. Тобто в загальних рисах умови надання пільги в Україні відповідають загальносвітовим тенденціям. Однак, за статистикою, надання податкових знижок із ПДФО, кількість їх одержувачів серед зайнятого населення у

віці 15–70 років не перевищує 1 % [25]. Для визначення регулюючої ефективності та стимулюючого впливу податкової соціальної пільги на оплату навчання потрібні подальші детальні дослідження на підставі кількісних показників, що враховують останні тенденції, пов'язані з реформою.

Податкові пільги вважаються ефективнішими, якщо використовуються спільно з іншими заходами державної політики, а не як окремий інструмент. Наприклад, звільнення від оподаткування плати за навчання в Ірландії розглядається лише як додаткова підтримка, що діє паралельно з набагато відомішим заходом державної політики – The Free Fees Initiative, згідно з яким уряд оплачує витрати на навчання безпосередньо постачальнику відповідних курсів [26]. Існують і протилежні приклади, які свідчать, що запровадження пільги не завжди дає позитивний результат. Так, у Франції податковим кредитом на здобуття вищої освіти користувалося мало студентів, оскільки фінансові установи не були готові надавати їм гроші через брак адекватних гарантій. Тож уряд мусив переглянути умови надання пільги, розробивши додаткові стимули й гарантії для фінансових установ.

В окрему групу варто виділити податкові пільги, що надаються постачальникам освітніх послуг. Доцільність звільнення від оподаткування або запровадження спеціальних податкових режимів для коледжів та університетів продиктована насамперед необхідністю забезпечення рівних конкурентних умов (або наближення до них) для приватних і державних навчальних закладів, тому що останні здебільшого не сплачують податків узагалі. Крім того, оскільки податки закладаються у вартість послуги приватними ЗВО, звільнення їх від ППП та ПДВ (у окремих випадках – викладачів від сплати індивідуального прибуткового податку) сприяє зниженню вартості здобуття освіти для кінцевого споживача. Нарешті, звільнення освітніх послуг від сплати ПДВ передбачено в Директиві ЄС про спільну систему податку на додану вартість, згідно з якою певні види діяльності, що становлять загальний інтерес, пов'язані з освітньою та навчальною діяльністю, звільняються від оподаткування. До таких послуг віднесено забезпечення освіти для дітей та молоді, загальну, вищу, професійну підготовку чи підвищення кваліфікації, у тому числі надання послуг і постачання товарів, тісно пов'язаних зі сферою освіти [27, ст. 132].

Звільнення від сплати ПДВ є не тільки загальноєвропейським, а й загальносвітовим трендом. Державні загальноосвітні заклади та ЗВО, як правило, не є платниками ПДВ. З метою запобігання викривленню конкуренції та для досягнення соціальних цілей приватним провайдером освіти також надається звільнення від сплати ПДВ за умови, що їхні програми аналогічні до програм у державних навчальних закладах (Австрія, Канада, США), вони пройшли належним чином реєстрацію в державних органах влади (Фінляндія, Німеччина), мають сертифікати державного зразка (Франція). Сертифікацію у Франції повинні проходити тільки ЗВО та ПТНЗ, тоді як усі загальноосвітні заклади незалежно від форми власності не є платниками ПДВ. В Ірландії, Нідерландах надання всіх видів освітніх послуг без винятків звільнено від сплати ПДВ незалежно від юридичного статусу провайдерів. Продаж книжок оподатковується ПДВ за зниженою (Австрія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Нідерланди) або нульовою (Ірландія, Канада, США) ставкою. Окремі додат-

кові послуги, як-от, наприклад, більшість програм харчування в університетах або коледжах, а також затверджені керівництвом навчальних закладів послуги з транспортування студентів теж звільнені від сплати ПДВ (Канада).

В Україні від ПДВ звільнюються послуги з надання вищої, середньої, професійно-технічної та дошкільної освіти, що здійснюють державні та недержавні заклади, які мають ліцензію на постачання таких послуг [23, ст. 197.1.2]. Наявність ліцензії має гарантувати певний компетентнісний рівень педагогічних кадрів, належне матеріально-технічне забезпечення тощо [28]. Від сплати ПДВ також звільнюються послуги з харчування учнів в їдальнях цих навчальних закладів, а порядок надання таких послуг затверджується КМУ. Нині активно обговорюється перспектива зміни умов застосування цієї пільги: передбачається, що від ПДВ будуть звільнитися лише навчальні заклади та наукові установи, що є неприбутковими організаціями [29]. Така ініціатива, по-перше, не враховує вимоги 112 Директиви ЄС і несе в собі ризики викривлення конкурентного середовища, а, по-друге, потребує більш ретельного обґрунтування на основі порівняння впливу на вартість освітніх послуг (і, відповідно, попит на них) та доходи бюджету.

Оскільки школи, коледжі та університети надають послуги, які звільнено від оподаткування, вони не можуть претендувати на вхідний податковий кредит із ПДВ для більшості своїх покупок. Тому до вартості освітньої послуги, попри звільнення, буде включено так званий прихований податок. З огляду на це, деякі уряди запроваджують додаткові заходи. Так, у Канаді окремі визначені урядом ЗВО, що фінансуються урядом або працюють на некомерційних засадах, мають право на знижку в розмірі 67 % загальної суми податку на товари і послуги, що сплачується при покупках, пов'язаних із постачанням звільнених від цього податку послуг [30]. Уряд Ірландії дозволив дослідницьким університетам чи іншим навчальним установам повертати ПДВ, сплачений під час придбання за кошти благодійників медичного обладнання (за винятком транспортних витрат) для дослідницьких та навчальних цілей. Заявку на відшкодування сплаченого податку можна подавати за таких умов: обладнання має коштувати не менше 25 390 ф. ст. (без ПДВ); бути призначеним для використання суто в медичних дослідженнях; придбання не повинне частково фінансуватися державою; потрібна рекомендація Ради з досліджень у галузі охорони здоров'я, яка, з урахуванням вимог до медичних досліджень у країні, вважатиме доцільним відшкодування податку. Про податкові переваги, що ними можуть скористатися фізичні особи або компанії, котрі надають пожертви для ЗВО, йтиметься далі. Наведений спосіб повернення ПДВ допомагає інститутам придбати провідне технологічне обладнання для забезпечення якісного освітнього процесу [20].

Стосовно спеціальних режимів для навчальних установ у межах ППП, то в усіх згаданих країнах приватні постачальники освітніх послуг сплачують його за тими самими правилами, що й інші підприємства. Доходи неприбуткових організацій, фондів, що надають освітні послуги, громадських освітніх центрів тощо звільнені від сплати вказаного податку за умови, що доходи використовуються для покриття витрат на організацію навчального процесу, а навчальні програми відповідають затвердженим державою критеріям.

Окремо варто розглянути досвід Малайзії, де для приватних ЗВО діє низка специфічних податкових пільг. Так, при створенні нових чи розширенні матеріально-технічної бази наявних факультетів, що готують фахівців у сфері виробничого сектору, послуг, туризму, ІКТ, навчальному закладу надається 100-відсоткове звільнення від оподаткування капітальних витрат (зокрема на розвиток інфраструктури), здійснених протягом 10 років із моменту, коли було проведено першу таку інвестицію. У рамках надання пільги може бути списано (вираховано) від 70 до 85 % статутного доходу за звітний рік. Залишок цього доходу оподатковуватиметься за стандартною ставкою ППП, а невикористані суми знижки можуть бути перенесені на наступні роки, поки вона не буде повністю використана. Також приватні ЗВО можуть вираховувати з оподаткованого прибутку 1/10 вартості витрат на будівництво/придбання будівель, використовуваних для надання освітніх послуг. Додатковою підтримкою для приватних ЗВО є те, що ввезення машин, обладнання, матеріалів, сировини, зразків, необхідних для організації навчального процесу в межах затвердженої навчальної програми технічного спрямування, звільняються: 1) від імпортного мита та податку з продажу на імпортовані товари незалежно від того, чи є вони доступними в країні; 2) від податку з продажу та акцизного збору на товари, придбані на місцевому рівні [31]. Отже, уряд Малайзії розробив і запровадив широкий спектр податкових заходів, спрямованих на розвиток освіти в конкретному секторі.

Важливим джерелом фінансових ресурсів для навчальних закладів (державних, приватних, заснованих неприбутковими організаціями) є благодійні внески від приватних осіб та підприємств. Тому законодавство країн щодо податкової ефективності добровільних пожертв (спеціальних податкових режимів благодійникам) також певною мірою формує умови функціонування ЗВО. Наприклад, у тій самій Малайзії діє спеціальний податковий режим для пожертвування використаних машин чи устаткування. Пільга застосовується для безоплатної передачі державним або таким, що підтримуються в рамках державних програм, технічним чи професійно-технічним навчальним закладам використаних машин та устаткування [31].

Згідно з британським законодавством про благодійну діяльність, Оксфордський університет є звільненою благодійною організацією: хоча він має такий статус, але не підлягає реєстрації як подібна організація Комісією з благодійності, отже, не має спеціального реєстраційного номера. Громадяни Великобританії можуть здійснювати пожертви особисто або використовуючи роботодавців як посередників. Благодійні внески найманих працівників вираховуються з оподаткованого прибутку при нарахуванні заробітних плат, надаючи добровільцю негайне звільнення від податків залежно від суми пожертви. Надання благодійних внесків вигідне як для жертводавців, так і для університету: на кожен 1 фунт стерлінгів, пожертвований платником податку, додається 25 пенсів за рахунок держави. Це означає, що в разі пожертви на суму 100 ф. ст. університет отримає 125 ф. ст. Навчальний заклад надає казначейству дані про суми внесених пожертв для того, аби отримати відповідну надбавку. Для пожертв від компаній ці умови не діють, однак компанія може зробити благодійний внесок, сума якого буде вирахована з оподаткованого прибутку, що вигідно з точки зору оподаткування. У Великобрита-

нії також діє податкова пільга стосовно благодійних пожертв з акціонерного капіталу, а благодійні внески звільняються від податку на спадщину (коли особа залишає частину успадкованого майна на благодійність) [32].

В Україні юридичні особи, що передають на користь неприбуткової організації (якими, фактично, є всі бюджетні заклади освіти, внесені до реєстру неприбуткових організацій) будь-які види благодійної допомоги, звільняються від оподаткування ППП у межах 4 % оподаткованого прибутку попереднього звітного року. Фізичні особи, котрі здійснюють благодійну допомогу, мають право включити відповідні витрати (належним чином підтверджені) до податкової знижки [23]. Однак, урегулювання потребують умови оподаткування отриманих університетами й студентами грантів та інших видів міжнародної допомоги.

Проведений аналіз податкових механізмів стимулювання розвитку освітньої галузі показав, що, попри наявність наднаціонального регулювання, спостерігаються істотні відмінності між країнами в режимах їх реалізації через особливості національного законодавства у сфері освіти, вимоги податкових кодексів щодо обліку та адміністрування та ін. Найчастіше такі стимулюючі заходи застосовуються в межах індивідуального прибуткового податку, ППП та ПДВ. У межах ППП витрати на освіту та підвищення кваліфікації, а також на організацію баз практики, як правило, можуть бути вираховані з доходів як витрати на ведення бізнесу. Перелік податкових пільг для фізичних осіб у всіх аналізованих країнах значно ширший, ніж для підприємств. Так, під час обчислення податкових зобов'язань індивіди можуть вираховувати зі своїх доходів не лише поточні витрати на здобуття освіти, а й кошти, що йдуть на погашення освітніх кредитів та/або процентів за кредитами. Від оподаткування можуть звільнитися стипендії та заробітні плати студентів і практикантів, а також інвестиційний дохід у межах індивідуальних накопичувальних програм на навчання в майбутньому. Основна мета надання таких пільг – фінансова підтримка осіб, котрі здобувають вищу або спеціальну освіту. У більшості проаналізованих країн приватні та державні заклади освіти оподатковуються по-різному, що, очевидно, впливає на горизонтальну справедливість і вартість послуг різних постачальників.

Незважаючи на відмінності між розглянутими країнами, освітні податкові пільги мають багато позитивних аспектів, які є привабливими для роботодавців та приватних осіб, зокрема тому, що дають можливість збалансувати витрати на освіту й навчання та доходи в площині оподаткування. А за чітко налагодженого механізму адміністрування цей вид підтримки є відносно простим в отриманні. При цьому варто враховувати, що податкові пільги часто критикуються за їхній високий ефект дедвейту (фактичне навантаження на бюджет порівняно з досягнутим ефектом, міра ефективності, яку, по суті, складно вимірювати та зіставляти). Справді, попри тривалу історію застосування податкових пільг у розглянутих країнах, кількісна та якісна інформація про їхню фактичну ефективність є відносно обмеженою, а всебічної державної оцінки їхнього впливу на пропозицію і попит на освіту та навчання практично не сформовано. Це часто є причиною того, що стимули збері-

гаються або вводяться нові без повного розуміння та аналізу витрат і вигід, а також із меншим контролем, ніж прямі державні витрати. Така сама тенденція простежується і в Україні.

Тож, з огляду на напрями освітньої реформи в Україні, зокрема трансформацію умов фінансового забезпечення ЗВО, тенденції до перенесення тягаря фінансування на студентів та їхні родини постає необхідність оцінювання регулюючої ефективності й стимулюючого впливу освітніх податкових пільг із метою розроблення пропозицій щодо вдосконалення механізмів їх надання. Для цього потрібні подальші детальні дослідження на підставі кількісних показників, що враховують останні тенденції, пов'язані з реформою, що і стане предметом наших наступних досліджень.

Список використаних джерел

1. Боголіб Т. М. Фінансове забезпечення освітньої галузі України: існуючі проблеми та перспективи їх вирішення. *Економіст*. 2015. № 8. С. 1–7.
2. Савченко І. Г., Чумак О. В. Модернізація державного механізму фінансування вищої освіти в умовах її реформування. *Теорія та практика державного управління*. 2017. № 3 (58). С. 1–6.
3. Теоретико-методологічне обґрунтування ефективних фінансово-економічних моделей розвитку вищої школи : монографія / за заг. І. М. Грищенка. Київ : Ін-т вищ. освіти, 2015. 260 с.
4. Варналій З. С. Фінансове забезпечення вищих навчальних закладів України – справа державна (присвячено пам'яті Т. М. Боголіб). *Економічний вісник Університету*. 2018. Вип. № 36/1. С. 9–17.
5. Єфименко Т. І. Концептуальні підходи щодо розвитку механізмів фінансування науки. *Фінанси України*. 2016. № 8. С. 9–23. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4344&lang=uk.
6. Єфименко Т. І., Гасанов С. С., Богдан І. В. Видатки державного бюджету на вищу освіту: структурні зміни та проблема формульного розподілу. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Спецвипуск. Ефективність організаційно-економічного механізму інноваційного розвитку вищої освіти України* : VIII Міжнародна науково-практична конференція. 2018. С. 27–51.
7. Вавак Т. Основні чинники якості менеджменту в університетах. *Фінанси України*. 2017. № 7. С. 116–128. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4445&lang=uk.
8. Вітренко Ю. М. Вартість і ціни освітніх послуг. *Фінанси України*. 2017. № 1. С. 10–25. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4380&lang=uk.
9. Єрфорт О. Ю., Єрфорт І. Ю. Розвиток механізмів кредитування здобуття вищої освіти в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 3. С. 67–79. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4500&lang=uk.
10. Затонацька Т. Г., Герасименко О. О., Лаврентьев М. М. Інституціональний інструментарій формування видатків на загальну середню освіту в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 8. С. 91–105.
11. Кириленко О. П., Марчук А. П. Модернізація бюджетного забезпечення освіти в рамках секторальної децентралізації. *Фінанси України*. 2018. № 6. С. 75–90.
12. Нікітішин А. О. Податкова політика стимулювання розвитку людського капіталу. *Фінанси України*. 2016. № 10. С. 113–127. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4362&lang=uk.
13. Осецький В. А., Татомир І. А. Особливості використання ендавменту та фандрейзингу в освітній практиці. *Фінанси України*. 2016. № 3. С. 86–100. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4302&lang=uk.

14. *Петраков Я. В.* Моделі фінансування вищої освіти в Європі та світі. *Фінанси України*. 2017. № 12. С. 95–121. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4476&lang=uk.
15. *Соколовська А. М., Петраков Я. В.* Зарубіжні моделі фінансування науки. *Фінанси України*. 2018. № 2. С. 48–71. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4490&lang=uk.
16. *Соколовська А. М.* Дискусійні аспекти формульного розподілу бюджетних видатків на вищу освіту в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 5. С. 8–21.
17. *Сторонянська І. З., Бенюк Л. Я.* Бюджетне забезпечення сфери освіти в територіальних громадах Карпатського регіону: виклики сучасних реформ. *Фінанси України*. 2017. № 7. С. 7–24. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4438&lang=uk.
18. *Сушко Н. І., Даниленко С. В.* Удосконалення регулювання державних видатків на послуги вищої освіти. *Фінанси України*. 2018. № 4. С. 56–74. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4506&lang=uk.
19. *Татомир І. А.* Перспективні напрями венчурного інвестування освітніх стартапів. *Фінанси України*. 2017. № 7. С. 43–55. URL: http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4440&lang=uk.
20. Using tax incentives to promote education and training. Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training). Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities 2009 – VI, 117 p. URL: https://www.cedefop.europa.eu/files/5180_en.pdf.
21. Перелік видів виплат, що здійснюються за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 № 1170. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1170-2010-%D0%BF>.
22. Про затвердження Порядку формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : наказ Міністерства фінансів України від 14.04.2015 № 435. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0460-15>.
23. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI . URL: <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-iv--podatok-na-dohodi-fizichnih-o//>.
24. *Susan K. U.* How Governments Support Higher Education through Tax Code. Federal and State income tax provisions aim to reduce costs for students and families. The PEW charitable trusts. 2017. February. URL: <http://www.pewtrusts.org/~media/assets/2017/02/how-governments-support-higher-education-through-tax-code.pdf>.
25. *Задорожня Л.* Оцінка ефективності пільг із податку на доходи фізичних осіб. *Економіст*. № 9. 2015. URL: <http://ndi-fp.nusta.edu.ua/report/publication/20161025123114.pdf>.
26. The Free Fees Initiative in Ireland. Higher Education Authority. URL: <http://hea.ie/funding-governance-performance/funding/student-finance/course-fees/>.
27. Директива Ради 2006/112/ЄС про спільну систему податку на додану вартість від 28.11.2006 № 2006/112/ЄС / Рада Європи. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_928/page3.
28. Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності закладів освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1187. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF>.
29. Про внесення змін до Податкового кодексу щодо неприбуткового статусу вищих навчальних закладів та наукових установ : проект Закону України. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/proekt-zmin-do-podatkovogo-kodeksu-ukrayini.pdf>.
30. Report on Federal Tax Expenditures – Concepts, Estimates and Evaluations. 2017. URL: <https://www.fin.gc.ca/taxexp-defpisc/2017/taxexp1702-eng.asp>.

31. Tax Incentives for Private Education Institutions. Study Malaysia. 2015. February 24. URL: <https://www.studymalaysia.com/education/useful-topics/tax-incentives-for-private-education-institutions>.
32. Tax-efficient giving. Oxford thinking. URL: <https://www.campaign.ox.ac.uk/donate/tax-efficient-giving>.

References

1. Boholib, T. M. (2015). Financial support for the educational sector of Ukraine: problems and prospects of their solution. *Economist*, 8, 1–7 [in Ukrainian].
2. Savchenko, I. H., Chumak, O. V. (2017). Modernization of state mechanism for higher education funding under reforms. *Theory and Practice of Public Administration*, 3 (58), 1–6 [in Ukrainian].
3. Hry`shhenko, I. M. (Ed.). (2015). *Theoretical and methodological substantiation of effective financial and economic models of higher education development*. Ky`yiv: Insty`tut vy`shhoyi osvity` [in Ukrainian].
4. Varnalij, Z. S. (2018). Financial support of higher education institutions of Ukraine – state affair (in memory of T. M. Bogolib). *Economic Bulletin of the University*, 36/1, 9–17 [in Ukrainian].
5. Iefymenko, T. I. (2016). Conceptual approaches to science funding mechanisms' development. *Finance of Ukraine*, 8, 9–23. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4344&lang=uk [in Ukrainian].
6. Iefymenko, T. I., Gasanov, S. S., & Bohdan, I. V. (2018). State budget expenditures for higher education: structural changes and formula distribution problem. In *Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design. Special issue. The effectiveness of the organizational and economic mechanism of innovative development of higher education in Ukraine* (pp. 27–51) [in Ukrainian].
7. Wawak, T. (2017). Major factors determining the quality of management in universities. *Finance of Ukraine*, 7, 116–128. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4445&lang=uk.
8. Vitrenko, Yu. M. (2017). Costs and education services prices. *Finance of Ukraine*, 1, 10–25. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4380&lang=uk [in Ukrainian].
9. Yerfort, O. Yu., Yerfort, I. Yu. (2018). The development of student loans in Ukraine. *Finance of Ukraine*, 3, 67–79. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4500&lang=uk [in Ukrainian].
10. Zatonatska, T. H., Herasymenko, O. O., & Lavrentiev, M. M. (2018). Institutional toolkit for the formation of expenditure on general secondary education in Ukraine. *Finance of Ukraine*, 8, 91–105 [in Ukrainian].
11. Kyrlyenko, O. P., Marchuk, A. P. (2018). Modernization of budget providing of education in the process of sectoral decentralization. *Finance of Ukraine*, 6, 75–90 [in Ukrainian].
12. Nikitishyn, A. O. (2016). Tax policy to stimulate human capital development. *Finance of Ukraine*, 10, 113–127. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4362&lang=uk [in Ukrainian].
13. Osetskyi, V. L., Tatomyr, I. L. (2016). Features of using endowments and fundraising in educational practices. *Finance of Ukraine*, 3, 86–100. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4302&lang=uk [in Ukrainian].
14. Petrakov, Ya. V. (2017). Higher education funding models in Europe and the world. *Finance of Ukraine*, 12, 95–121. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4476&lang=uk [in Ukrainian].
15. Sokolovska, A. M., Petrakov, Ya. V. (2018). Foreign models of science funding. *Finance of Ukraine*, 2, 48–71. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4490&lang=uk [in Ukrainian].
16. Sokolovska, A. M. (2018). Discussion aspects of formula distribution of state expenditure on higher education in Ukraine. *Finance of Ukraine*, 5, 8–21 [in Ukrainian].

17. Storonińska, I. Z., Benowska, L. Ya. (2017). Budgetary provision for education in the local communities of the Carpathian region: challenges of modern reforms. *Finance of Ukraine*, 7, 7–24. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4438&lang=uk [in Ukrainian].
18. Sushko, N. I., Danylenko, S. V. (2018). Improving the regulation of public expenditure on higher education services. *Finance of Ukraine*, 4, 56–74. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4506&lang=uk [in Ukrainian].
19. Tatomyr, I. L. (2017). Perspective directions of venture investing of education startups. *Finance of Ukraine*, 7, 43–55. Retrieved from http://finukr.org.ua/?page_id=723&aid=4440&lang=uk [in Ukrainian].
20. Cedefop (European Centre for the Development of Vocational Training). (2009). *Using tax incentives to promote education and training*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Retrieved from https://www.cedefop.europa.eu/files/5180_en.pdf.
21. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2010). *List of types of payments made at the expense of employers, for which a single contribution to the compulsory state social insurance is not charged* (Decree No. 1170, December 22). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1170-2010-%D0%BF> [in Ukrainian].
22. Ministry of Finance of Ukraine. (2015). *On approval of the Procedure for the formation and submission by the insurers of a report on the amounts of the accrued single contribution to the mandatory state social insurance* (Order No. 435, April 14). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0460-15> [in Ukrainian].
23. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *Tax Code of Ukraine* (Act No. 2755-VI, December 2). Retrieved from <http://sfs.gov.ua/nk/rozdil-iv--podatok-na-dohodi-fizichnih-o//> [in Ukrainian].
24. Susan, K. U. (2017, February). How Governments Support Higher Education through Tax Code. Federal and State income tax provisions aim to reduce costs for students and families. *The PEW charitable trusts*. Retrieved from <http://www.pewtrusts.org/~media/assets/2017/02/how-governments-support-higher-education-through-tax-code.pdf>.
25. Zadorozhnyia, L. (2015). Assessment of efficiency of individual income tax privileges in Ukraine. *Economist*, 9. Retrieved from <http://ndi-fp.nusta.edu.ua/report/publication/20161025123114.pdf> [in Ukrainian].
26. Higher Education Authority. (n. d.). *The Free Fees Initiative in Ireland*. Retrieved from <http://hea.ie/funding-governance-performance/funding/student-finance/course-fees/>.
27. European Commission. (2006). *Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax*. Retrieved from http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_928/page3 [in Ukrainian].
28. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2015). *On approval of Licensing conditions for educational activities of educational institutions* (Decree No. 1187, December 30). Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-%D0%BF> [in Ukrainian].
29. Verkhovna Rada of Ukraine. (n. d.). *On amendments to the Tax Code on non-profit status of higher educational institutions and research institutions* (Draft Law). Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennia/proekt-zmin-do-podatkovogo-kodeksu-ukrayini.pdf> [in Ukrainian].
30. Department of Finance Canada. (2017). *Report on Federal Tax Expenditures – Concepts, Estimates and Evaluations*. Retrieved from <https://www.fin.gc.ca/taxexp-depfisc/2017/taxexp1702-eng.asp>.
31. Tax Incentives for Private Education Institutions. (2015, February 24). *studymalaysia.com*. Retrieved from <https://www.studymalaysia.com/education/useful-topics/tax-incentives-for-private-education-institutions>.
32. Oxford thinking. (n. d.). *Tax-efficient giving*. Retrieved from <https://www.campaign.ox.ac.uk/donate/tax-efficient-giving>.